

Сторінки усної історії Уманщини: Революція гідності

В статті на основі збору усних свідчень очевидців та учасників, сторінок преси, огляду засобів масової інформації, інтернет-ресурсів аналізується перебіг подій Революції гідності в місті Умані та прилеглий території з 21 листопада 2013 р. по 28 лютого 2014 р. Подано фрагментарні спогади учасників протестних акцій, які об'єднали учнів, студентів, підприємців, священиків, політиків та небайдужих громадян. У кожного з тих, хто був на Майдані, є спогад про власне диво, власна історія, які не дуже вкладаються у стандарти буденності. Зроблено неупереджені висновки про героїчну боротьбу українського народу за свою свободу і незалежність.

Ключові слова: Революція Гідності, мітингувальник, Євромайдан, Умань, «тітушки», протест, блокпост.

The article is based on the collection of oral testimonies of witnesses and participants, the pages of the press, reviews media, internet resources analyzed the events of the Revolution Advantages in Uman and the surrounding area on November 21, 2013 to February 28, 2014 Posted fragmentary memories of participants of protest shares joined students, entrepreneurs, priests, politicians and concerned citizens. Each of those who were on the Square, is the memory of its own miracle, its own history that are not invested in the ordinary standards. Made unbiased conclusions about the heroic struggle of the Ukrainian people for their freedom and independence.

Keywords: Revolution dignity, protesters, euromaidan, Uman, "titushky", protest, checkpoint

Початок ХХІ століття ... Нове покоління... Прогресивний розвиток... Здавалося б, що ми мали б вже знати більше, ніж знали два сторіччя тому. Проте, сьогодні у нас більше питань, аніж відповідей. Одним із цих питань є «Чому людство не живе постійно щасливо?».

На Сході країни досі йде війна (офіційно АТО). Тисячі молодих хлопців гинуть там за свою країну. Дана оборона є продовженням хвилі Революції Гідності, яка оповила всю країну під час Євромайдану. В кожному містечку та селі повстали активісти проти невігластва та деспотії влади четвертого президента. На основі збору усних свідчень очевидців та учасників, сторінок преси, огляду засобів масової інформації, інтернет-ресурсів спробуємо висвітлити перебіг подій Революції Гідності в місті Умані з 21 листопада 2013 р. по 28

лютого 2014 р. та зробити неупереджені висновки про героїчну боротьбу українського народу за свою свободу і незалежність.

Дорога українського народу до здобуття своєї незалежності була тернистою та сповнена перепонами. Здається, українці пройшли чи не найкривавіший та найважчий шлях до визнання самобутності та змоги вільно спілкуватись своєю мовою, співати власний гімн та вшановувати свої національні символи, а не окупантів.

Всі ті, хто називають себе громадянами України, повинні завжди пам'ятати і шанувати подвиги ГЕРОЇВ, тих, що в смертельній боротьбі віддали своє життя за волю України! «Сумно, тривожно та лячно стає, коли починаєш рахувати втрати України, синів та дочок рідної неньки, тих, котрі лягли в борні за її волю. На жаль, жодна статистична установа, жоден вчений, жоден дослідник не назве нам точної цифри, того числа наших співвітчизників, котрих забрала у свої обійми така рідна і тепла для них українська земля. На жаль, ми ніколи не порахуємо точного числа тих героїв, що лягли за Україну, за її національну символіку, і в муках національно-визвольних змагань схилили свої голови до настільки чужої, холодної землі Сибіру, Колими, Соловецьких островів...» [1]. Тепер знову іде відстоювання українським народом незалежності своєї держави.

21 листопада 2013 року розпочалась мирна акція за підписання асоціації з Європейським Союзом під монументом Незалежності в Києві. Зібралось близько тисячі людей. Частина мітингувальників не розходилась всю ніч, а вже наступного дня подібні акції пройшли у Львові, Вінниці, Одесі, Миколаєві, Донецьку, Сумах, Харкові та майже в кожному іншому обласному центрі України, виключенням не стала й Умань.

Ось як описав ті події журналіст Мустафа Наєм: «Янукович погано знав історію. Він просто не зміг оцінити масштабів виклику. Вночі з 29 на 30 листопада бійці спецз'єднання міліції «Беркут» по-звірячому побили студентів, що мирно протестували під тим самим монументом Незалежності. Через день після того, 1 грудня, ця подія спричинила новий вибух гніву і солідарності – одну з наймасовіших в історії України маніфестацій [2, с. 7].

Наступного дня (2 грудня) до учасників всеукраїнського страйку приєдналися й уманські школярі та студенти зі словами «Ми малі і не можемо поїхати в Київ, там де наші батьки. Так, як ми всі вчимося, і можуть бути переслідування... Зараз тут є представники Уманської міської гімназії, загальноосвітніх шкіл №3, 4, 11, медичного та агротехнічного коледжу. Ми засуджуємо жорстокий розгін Євромайдану. Ми хочемо вчитися, але в європейській країні». Молодь вийшла з гаслами: «Почнемо з школи – закінчимо Європою», «Посигналь, якщо ти за ЄС», «Вставай, мила моя ВСТАВАЙ» та саморобним прапором Євросоюзу. Це був єдиний на всю Україну **«шкільний – учнівський» Майдан**. З цих учнів та студентів і почалась боротьба за зміни в Умані. За їх словами, деякі школи закрили зсередини та не випускали нікого, погрожували навіть виключенням. Проте жителі міста підтримали акцію протесту та з захопленням переповідали один одному, яке відповідальне та не байдуже підростаюче покоління.

9 грудня в Умані розпочав роботу Революційний комітет. До нього увійшли партії ВО «Свобода» та ВО «УДАР», Рада громадських організацій, студенти Уманського державного педагогічного університету та медичного коледжу. Комітет допомагає та підтримує всіх тих, кого залякують звільненням з робочого місця або виключенням з університету та безкоштовно допомагає дістатись до Євромайдану в місті Києві. Проте уманчани не поспішали вступати до їх лав, боячись втратити навчання чи роботу. Також комітет надавав юридичну консультацію постраждалим. Більше тижня вони влаштовували біля стін міської ради мітинги, проте ніхто із чиновників до них так і не вийшов.

В ніч із 8-9 грудня в Києві «повалили» перший пам'ятник Леніну. «Опитування в інтернеті показало, що в пам'ятника Леніна в нашому місті є і шанувальники, і ненависники. Проте більшості все таки немає різниці, хто буде «стояти» біля міської ради. Не дивлячись на мітинги, які майже щоденно проходять біля стін мерії, міліціонери ставити на сигналізацію «культурну пам'ятку» не будуть. В міській раді так і не повідомили, як довго ще Ленін буде прикрашати Умань» [3].

В п'ятницю 13-го Координаційна рада Уманського Євромайдану організувала автопробіг. Більше 20 автомобілей із прапорами України та ЄС проїхало колоною по місту. Головна умова – повна відсутність політичних гасел та атрибутів і лише одна вимога – відкрити дорогу до Європи. Проте мітинг ледве не переріс у бійку. Все ж представники партії «Свобода» прийшли зі своїм прапором (Додаток 2). Все ж уманські водії їхали лише під прапорами України та Євросоюзу. Їм набридли політичні бої. Чимало водіїв приєдналося до автомобільної колони «по дорозі».

10 січня більше 20 автомобілів із Києва та Умані проїхали по місту із прапорами України та ЄС. Представники об'єднання «КолоВорот» приїхали аби розповісти всю правду про Євромайдан. Із барабанами, плакатами та листівками під стінами міської ради кияни закликали уманчан продовжувати боротьбу проти несправедливих діянь чиновників. Гості обмінялися прапорами України із жителями міста. Відтепер на головній «йолці» Києва майорів прапор підписаний уманчанами.

Автоколону з Києва приїхала до Умані аби нагадати, що Євромайдан у Києві стоїть. Вони прагнуть розрушити міф, що на Євромайдані люди борються за ЄС і отримують за це гроші.

В ніч з 22 на 23 січня в Київ було відправлено нову партію «тітушок» з жінок і чоловіків. Місце відправки залишилось невідоме. До цього вони відправлялися від супермаркету АТБ в центрі міста, потім – від школи №7. Одні їздили на Майдан підзаробити, проте інші їздили туди захищати свій народ від силовиків. Уманчанин Андрій поїхав до столиці аби боротися за світле майбутнє своєї країни, за що отримав від «беркутів» кулю в ногу. Не зважаючи на травму, повернувся і далі продовжував стояти за свою країну.

Відео про відправку нічних рейсів з «тітушками» з Умані, яке поширилося у мережі Інтернет, викликало масу обурення в уманчан. Особливо обурило відео, як один з уманських боксерів видирав телефон у перехожого, який зняв, як від готелю «Умань» збиралися нічні рейси до Києва. Уманські спортсмени

відреагували на дії колеги. Фітнесист та випускник історичного факультету Ярослав Кротенко закликав усіх не продаватися.

28 січня (після двох місяців протестів) уманчани обурились і масово «встали». Міський голова Юрій Бодров (певне, злякавшись) вперше вийшов до людей лише після того, як Черкаська облдержадміністрація впала під натиском обурених черкашан. Проте обурення у людей викликали не лише мерія, а й... сама опозиція. Причиною стали партійні прапори та присутність людей, що з'являються «на горизонті» під вибори, а у «паузах» воліють займатися не завжди легальним бізнесом та забувають про добрі справи. І якщо в Черкасах люди мітингували під прапорами України, то в Умані – на один прапор України було кілька партійних. Хоча захід мав бути народним, а не політичним. «Кому війна, а кому – мати рідна!» – обурювалися у натовпі під час останнього «віче» 26 січня 2014. – В країні по людях стріляють, а вони і тут людей ділять» - лунало із натовпу. Проте все ж на відміну від інших міст протести в Умані все ж відбувалися без погромів і підпалів адміністративних будівель.

У зв'язку з цим треба згадати ще й маловідомий епізод із життя соратника Януковича, нардепа-регіонала Антона Яценка. ***«Треба демонстративно розстріляти 30 осіб на Майдані, і от тоді всі інші вгамуються. Боятися будуть!»***, – цю фразу він сказав в офісі нардепа при багатьох свідках, повернувшись із наради в Адміністрації Президента України в січні 2014 року. Сказав щиро та переконливо. У декого з присутніх при тому мороз пішов шкірою від усвідомлення серйозності ситуації, що розвивається в країні, та передчуття великої біди. Дехто того вечора прийняв світоглядне рішення припинити спілкування з кровожерливим нардепом і також піти на Майдан Незалежності. За кілька тижнів після цього висловлювання Антона Яценка київський Майдан був розстріляний. Янукович почув свого адепта. Виникає безліч запитань до Генеральної прокуратури України: чому ГПУ не допитає Яценка в рамках розслідування кримінальної справи по розстрілу мирного протесту? Адже сказане ним прозвучало відразу після спілкуванням з президентом Януковичем. Він, напевне, знав дещо, невідоме широкій громадськості. Буквально за тиждень – два

Майдан був розстріляний. Але режим це не врятувало. А Яценко сьогодні відчувається так, немов нічого не сталося взагалі. Немов у країні нема війни, яку ведуть його «подельники», а в славетній Умані люди боязко замовкають, почувши його прізвище. Не розумію причини страху перед звичайним приплентачем та столичним шахраєм VIP-класу, якому вдалося кілька разів легко скупити голоси мешканців уманського виборчого округу. Яценко – це ганьба Черкащини і України. Це ганьба уманчан, одиниці з яких здатні відкрито висловити своє ставлення до цієї жалюгідної постаті української політики [4].

Надалі протести перейшли більше у соцмережі, де активісти обговорюють плани та закликають до нових віче. Спроба за прикладом Черкас створити Народну Раду у понеділок, завершилася нічим – завадила сварка двох різників «козаків від різних козацтв» [5].

12 лютого Уманська опозиція об'єднала всі зусилля та створила Народну Раду. Подібні ради створювались по всій Україні.

До складу Народної Ради увійшли як політичні діячі, так і громадські активісти, уманчани, яким не байдужа доля їхньої країни. До складу Президії Ради ввійшли Антон Котвіцький (УДАР), Людмила Кирилюк (ВО «Батьківщина»), Любомир Вихватнюк (ВО «Свобода») та Сергій Яремчук (ВО «Майдан»).

18 лютого уманчани розділились на 2 табори. Одні зібрались на віче під стінами адміністрації, а інші (учасники провладного мітингу) з гаслами «Уманчани проти екстримізму» зібрались біля кінотеатру «Комсомолець». Обидва мітинги розпочалися в один і той самий час, з однакового гімну. Проте відрізняло їх одне: всі свої думки Євромайданівці говорили під стінами міської ради з «власної голови», а уманчани, які зібралися біля кінотеатру «Комсомолець» із «власного листочка». Повідомили, що в місті створили загін самооборони. До нього вже записалися перші добровольці та почали проводити навчання.

19 лютого уманчани зупинили перший автобус «тітушок». Не для преси працівники Уманського зводу ДПС розповіли, що наказ пропускати автобуси із

«тітушками» їм надав їхніх керівник. Поспілкуватися нам з ним не вдалося, оскільки, за словами його підлеглих, він зараз на трасі. Працівники ДПС мали відмітити автобус із молодиками спортивної зовнішності в себе на посту та пропустити його далі. Близько 200 уманчан в ті хвилини разом з іншими активістами чекали на автобані Київ-Одеса на десяток танків, які рухались «розганяти» Майдан. Вони підготували їм «гарячу» зустріч – запалили шини та тримали зброю в руках.

Блокпост працював справно і першого ж дня було зупинено 2 автобуси з силовиками. «Ікарус», у якому їхали спецпризначенці, активісти спалили. Мікроавтобус, де були ВВшники, відремонтували та відправили назад додому. Постраждалих серед військових немає. Проте загинув один активіст, якого залишив його без голови джип, що їхав на шаленій швидкості. Відтоді на блокпосту чергувала карета швидкої допомоги.

Вночі два великих жовтих «Богдани» набитих людьми на під'їзді до блокпосту, побачивши, що їх не пропустять розвернулися і поїхали назад. Журналісти знайшли ще один спалений автобус, який віз податківців з Криму на розгін у Київ. 17 автобусів під Уманню, злякавшись блокпосту біля Маньківки, поїхали у бік Черкас. Швидше за все добирались до Києва в об'їзд.

21 лютого, коли вже фактично перемиг Майдан, в Умані з'явилася група «активістів» на чолі з регіоналом Андрієм Столяром. «Ця група «перекрашених» видає себе за майданівців і вимагає утворення в Умані «нового майдану». Вони переслідують координатора уманського відділення Майдану Сергія Яремчука і керівника молодіжного крила «Батьківщини» Романа Похольчука, намагаються чинити тиск на очільницю Уманської «Батьківщини» Людмилу Миколаївну Кирилюк. Мета «засланих козачків» очевидна, вони прагнуть відтіснити справжніх організаторів уманського майдану, які з першого дня мобілізували уманчан на боротьбу з владою Януковича і ходили під статтю «Організація масових зворушень». Це їм потрібно, аби зайнятися звичною для регіоналів справою – «дерібаном портфелів». П'ятеро «перевертнів» оточили Романа Похольчука і вимагали аби той негайно «зник», «загубився», бо

їм потрібен «новий майдан», вони вже навіть уклали свій список призначень на провідні посади в органах місцевої влади в Умані.

Наступного дня під Уманню була масова «готовність по тривозі» — активістам повідомили, що у напрямку Києва рухається колона з кількома десятками автобусів. Інформація надійшла від активістів міста Южноукраїнськ. Зустріч очікували з 2 до 3 годин ночі, оголосили мобілізацію. Але з десяти автобусів прориватися вирішив один. Не виключено, що це був «пробний». «Коли ми їх зупинили, вели себе нахабно. Автобус був набитий молодиками і жінками старшого віку, які намагалися здійняти галас. Їхали вони на АнтиМайдан... Нам довелося усіх вивести з автобуса і проводити через дорогу. А автобус розвернути. Тоді людей завантажили і порадили їхати додому. Вони обурювалися – казали, що через нас не зможуть заробити. Один з хлопців, якого ми опитали, казав що їм обіцяли 800 гривень на день», - повідомляє «Вечірня Умань». На відрізку траси Умань-Маньківка було створено 3 форпости. На першому і самому небезпечному чергували цілодобово уманчани.

Близько 9 ранку активісти біля села Тальянки намагалися зупинити 8 автобусів із тітушками. У відповідь, ті відкрили вогонь та поїхали назад у бік Одеси.

Активістам вдалося зупинити автобус із «тітушками» біля Тального. Серед них були учасники бойових дій у Чечні. Про це свідчать посвідчення, які були вилучені у молодиків. Вони їхали на Антимайдан до Києва прихопивши із собою... бойові гранати. Люди просто оскаженіли. Автобус розбили вщент. Трьох найбільш знахабнілих тітушок із важкими побоями відправили до лікарні.

Міліція пішла проти народу. Перевіряти автобуси, що слідують повз Умань на наявність зброї та гранати, Уманський райвідділ міліції не може – у них лише одна опергрупа. Але і скористатися допомогою народних блок-постів і дружин теж не хоче – начальник райвідділку Олександр Мельник назвав їх незаконними. Тому, якщо люди почнуть допомагати міліції, на них складатимуть протокол.

26 лютого закінчилась «варта окування тітушок» на трасі Київ-Одеса біля села Подібна. Ціною його існування стала загибель одного активіста Віктора

Чернеця і кульові поранення інших. Там залишились лиш одинока свічка, вінок і свист вітру. Саме там уманчани і маньківчани зупинили підхід підкріплення для спецпризначенців у Києві. Три ночі існування блокпоста змінили країну. Як результат були зупинені автобус із бійцями ВВ – хлопців повернули додому та автобус із спецпризначенцями, які назвалися працівниками податкової і спробували втекти. Через що автобус спалили. «Коли почали тікати 17 автобусів, ми пишалися собою. Гарно спрацював Жашків, Звенигородка і Монастирище. Під Жашковим затримали автобус, де була граната», - згадує Микола Лупиніс.

22 лютого 2014 р. на Центральній площі (нині пл. Соборності) зібралось близько 3000 тисяч жителів та гостей міста. Метою зібрання було обговорення «що ж далі робити із «вождем»». Більшістю голосів було прийнято рішення звалити та продати постамент. За допомогою тросу уманчани позбавили свого «рідного та звичного» місця постамент Леніну. Через декілька днів депутат викупив його, а гроші передали до дитячого будинку. Рука пам'ятника була передана до Уманського краєзнавчого музею. Відтоді на центральній площі майорів державний прапор, а не залишки радянського минулого.

Слідом за пам'ятником Леніна, 25 лютого подав у відставку і міський голова Юрій Бодров. Керівництво міста звинувачено у відправленні «тітушок» на Антимайдан, прийнято рішення про перейменування вулиць міста та площі, які мали «комуністичні» назви, прийнято рішення про саморозпуск Партії Регіонів, КПУ та Народної партії. Три місяці міськрада не хотіла чути Уманський Майдан, а тепер НАРОД не хоче чути та бачити їх.

Голова Уманського відділення ВО «Майдан» Сергій Яремчук зачитав вимогу громади до міськвиконкому [6].

Голос Уманського Майдану В'ячеслав Зозуля заявив: «Призначаючи нову владу, потрібно пам'ятати хто і ким був». Сьогодні в місті досить не проста ситуація. Так як я і попереджав на мітингах, зараз в Умані починають з'являтися політичні пройдисвіти. В мене вже є досвід 2004-2005 років, і знаю як цей процес проходить. У таких ситуаціях головне, щоб людям не відбило пам'ять, і вони пам'ятали хто і ким був. Навіть ті депутати, які виходили на віче до людей, на

мою думку, просто піарилися. Вони дублювали слова один одного. Мені особисто було гидко їх слухати. Найбільшою зневагою, як на мене, було й те, що жодний з них навіть не представився і не сказав з яких вони партій, і кого представляли. А люди мають це знати. Ми пам'ятаємо, хто відправляв автобуси на Антимайдан, хто чинив провокації. Нам потрібна повна люстрація усіх представників влади: всіх чиновників та депутатів. Тільки так ми зможемо зберегти наше місто» [7].

Надалі планувалося зібрати віче, на якому потрібно було обрати кандидатури, які б контролювали подальші дії міської ради. Всього висунули 16 кандидатів, з яких потрібно було обрати лише 6. Серед перших висунувців були: Руслан Скрипник, Анатолій Андрущенко, Володимир Ярошенко, Любомир Вихватнюк, Микола Житнухін, Антон Котвіцький.

Напередодні 8 березня на Центральній площі пройшла акція «Жінки України за мир». Організатор акції Лідія Кравчук подякувала небайдужим матерям, бабусям та донькам українського народу, які відклали святкування 8 березня і прийшли підтримати свою країну в такий важкий для країни час: *«Тільки такою єдністю, не лише в місті, а й у всіх регіонах України ми зможемо зберегти мир»*.

Підтримати свою Батьківщину вирішила і «сильна» частина міста. Чоловіки масово почали з'являтися до військкомату із проханням записати їх до добровольців захищати свою країну. Одні з них уже служили, інші – ні. Проте у військкоматі приймають всіх. Станом на 11 березня готові до мобілізації були вже майже 700 уманчан. Найстаршим добровольцем став 76-річний дідусь, який не боїться пройти ще одну війну у своєму житті. Всі бажаючі пишуть заяви, залишають свої номери телефонів та вразі потреби готові йти на захист своєї Батьківщини.

Отже, Революція Гідності, яка охопила всю країну не могла оминати наше місто. Адже, у ключові моменти кровопролиття саме уманчани разом із маньківцями не допустили пропуску беркуту та морської піхоти на підмогу спротиву кращого майбутнього нашої країни, всіляко підтримували та

допомагали встояти проти колишньої влади та не піддалися на «солодкі» обіцянки провокаторів спокою.

Завершити своє дослідження хочу словами Тараса Прохаська: *«Хочу до вас звертатися словами Йосипа Сліпого: «Бажайте великого. Треба бажати цього, щоб робити самого себе». Ми повинні показати свій намір і свою віру в те, що ми хочемо цього. Кожне покоління має своє революцію, і ви маєте щастя зробити це сьогодні. Не відступайтеся від своїх бажань, і тоді будемо жити добре!»*.

Список використаних джерел та літератури

1. Україна в боротьбі за наше майбутнє [Електронний ресурс] Укрінформ. - Режим доступу: <http://shkola.ukrinform.ua/node/562>, вільний (дата звернення: 19.03.2016).
2. Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності / упоряд. Т.Ковтунович, Т.Привалко.; Укр.ін-т нац.пам'яті. – Київ: К.І.С., 2015. – 320 с.: іл.
3. Ленін в Умані може стояти спокійно [Електронний ресурс] Вечірня Умань. — Режим доступу: <http://vch-uman.in.ua/material.php?id=523>, вільний (дата звернення: 19.01.2016).
4. Вбивця Майдану [Електронний ресурс] Інформаційний портал громади міста Умань. — Режим доступу: <http://uman.one/2015/09/22/>.
5. Умань встала![Електронний ресурс]Вечірня Умань. — Режим доступу: <http://vch-uman.in.ua/material.php?id=580>, вільний (дата звернення: 19.01.2016).
6. Слідом за Леніним у центрі міста у відставку пішов Юрій Бодров [Електронний ресурс]Вечірня Умань. — Режим доступу: <http://vch-uman.in.ua/material.php?id=647>, вільний (дата звернення: 24.01.2016).
7. Голос Уманського майдану [Електронний ресурс] Інформаційний портал громади міста Умань. — Режим доступу: <http://uman.info/ua/news/golos-umanskogo-maydanu-vyacheslav-zozulya-pryznachayuchy-novu-vladu-potribno-pa--7390.html> .